

A színház ősvigasztalás

A Tamási Áron-díjas Vidnyánszky Attila köszöntése¹

„Ott kezdem legalól, ahol egy veszített embernek s egy vesztés nemzetnek mindig kezdeni kell. Kicsiből, alázatosan és hittel. Isten és föld között indultam el, s ott megyek egyenesen végig; s majd amikor megállok, azt fogják mondani nekem: mivel hittél és meg nem tántorodtál, te vagy az ember s a magyar!”

Szinte napra pontosan tíz évvel ezelőtt hangzottak fel ezek a mondatok a Nemzeti Színházban, Tamási Áron *Vitéz lélek* című komoly játékában. Hetvenkét évet kellett várni arra, hogy az ősbemutató után újra megszólaljon e mű a nemzet színházában. Jelképes volt a pillanat, hiszen Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház frissen kinevezett igazgatója első rendezéséül választotta. „látomásos rendezése a Nemzeti Színházban azért is jelentős a Tamási-előadások történetében, mert székelymagyar sorsjátékból egyetemes-emberivé emelte az Újrakezdés misztériumát. Amiben szinte természetes, hogy a csoda bekövetkezik – és Péter rendületlen építkező erejének sugárzásában a szomszédok és a falu előljárói hívekké változnak” – írta Ablonczy László legutóbbi könyvében, a tavaly Farkaslakán bemutatott *Tamási Áron sorsjátékaiban*. Vidnyánszky Attila ezzel az egyetemes-emberi misztériummal színházi krédóját is megfogalmazta. A világegészből falujába visszatérő Balla Péter sorsával évenként át éltette a Hit, az Akarat, a Megmaradás üzenetét nemcsak a Nemzeti Színház színpadán, de szerte a Kárpát-medencében: Beregszásztól Révkomáromig, Zentától, Csíkszeredáig, s Tamási Áron születésének 120. évfordulóján itt Farkaslakán is.

Hosszú s némelykor ábeli fordulatokat vevő volt az útja a gyermekkor falujától, a kárpátaljai Nagymuzsalytól a Nemzeti Színházig, s a Tamási által is megélt hazavesztés és szétszakítottság végigkísérte a család életét. „A Trianongondolat nagyon hamar beleült a lelkembe” – vallotta egy interjúban. Amikor gyerekként felment a falu melletti Nagyhegyre, átláthatott az oly közeli

A. SZABÓ MAGDA (1952), a Tamási Áron Közhasznú Alapítvány elnöke.

1 A laudáció 2023. szeptember 24-én, a Tamási Áron farkaslaki szülőházánál tartott díjátadó ünnepségen hangzott el.

Magyarországra, ahova azonban csak kétévente teheték be a lábukat, hogy láthassák Gyimesbükkről elűzött, Szombathelyre került nagyszüleiket.

A muníciót magyarságból, hitből magyartanár édesanyjától kapta, s az általa vezetett diákszínjátszó körben fertőződött meg életre szólóan a színházzal. A kijevei színművészeti egyetem elvégzése után az ottani nemzeti színház hívta főrendezőnek, de ő Beregszászt választotta, ahol az akkor résnyire nyíló időben megcsillant egy magyar nyelvű társulat létrehozásának az ígérete; az általa választott színésztársakkal megalapította a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színházat. A szép ígéretekéből azonban semmi sem lett: a megszülető színháznak nem volt épülete, a társulat gyakran hónapokig nem kapta meg a még létminimumot sem elérő fizetését. Többen fel is adták közülük. Vidnyánszky Attilát sorsfordító pillanatként érte, amikor egy kárpátaljai templomban, ahol először fogadták be mise után a ház nélküli színházat, eljátszhatták Becket Tamás canterbury érsek mártíriumának történetét, a *Gyilkosság a székes-egyházban*. A falusi közösség nem színházként, hanem szakrális élményként élte meg, élte át, amit látott. „Megéreztem, hogy csoda történik. Minden letisztult és egyszerűvé vált bennem, rájöttem, hogy nem világszínházat megváltó gondolatokkal kell foglalkoznunk, azért a közösségért kell dolgoznunk, amelyből vétettünk. Könnyebb lett sokunk lelke és másként kezdtünk el színházat csinálni” – idézte később az emléket.

Tamási Áron a színházat a nemzetnevelés tiszteletre méltó helyének nevezte. Németh Antal pedig, aki 1935 és 1944 között volt a Nemzeti Színház szellem-újító igazgató-rendezője, azt tekintette legfőbb feladatának, hogy a Nemzeti Színházat e „tiszteletre méltó helyé” tegye. S e jelben avatta Tamási Áront is a Nemzeti Színház szerzőjévé: 1939 és 1942 között Tamási Áron négy színpadi játékát mutatta be, a *Tündöklő Jeromost*, az *Énekes madarat*, a *Vitéz lelket* és a *Csalóka szivárványt*. Kettőt közülük maga is rendezett.

„A magyar Nemzeti Színház legyen nyelvében magyar, lelkében nemzeti és legyen abszolút mértékkel mért színház” – vallotta. Ezt az alapvetését olvashatjuk a mai Nemzeti Színházban amellet a szobor mellett, amelyet Vidnyánszky Attila állíttatott a méltatlanul elhallgattatott nagy előd emlékére, halálának ötvenedik évfordulóján, 2018-ban. Ő maga e szellemi örökség jegyében tekinti életajándéknak, hogy immár tizedik éve vezetheti a nemzet színházát, a nemzetnevelés kivételes helyét.

2022-ben, Tamási Áron születésének 125. évében a Nemzeti Színház, a „tiszteletre méltó hely” e gondolat újabb dimenzióit is megnyitotta: nem csak a *Tündöklő Jeromos* új bemutatójával emlékezett Tamásira, Vidnyánszky Attila a jövő felé tekintve tárta szélesre a színház kapuit: társulatának fiatal tagjaira bízta az *Énekes madár* színpadra állítását. Szabó Sebestyén László kiváló rendezése, színésztársainak sodró lendületű játéka bizonyította: a mítosszá avatott székely hétköznapi világunk korokon átívelően megérint játszót és közönséget. Majd később egy varázslatos estén a nagyszínpadon 250 középiskolás diákszínjátszó pergő Tamási-jelenetei tették nyilvánvalóvá: ez a világ az övéké is. Közöttük

volt a hajdani alma mater, a székelyudvarhelyi gimnázium társulata is, amely „porából megéledett Főnix”-ként e kihívás hatására született újjá. S ebben az ünnepi évben a gimnazista csapatok nemzetiszínház-történeti vetélkedőjének is Tamási Áron lett a témája.

Eleven játék és tudósi elmélyülés: példaértékű a figyelemnek és törődésnek az a gesztusa, amely ezt lehetővé tette. Köszönet érte.

A Tamási Áron-díj a köszönet jele az eddig megtett útért, de talán új utakra is indítja azt, aki kapja. Kívánjuk hát Vidnyánszky Attilának, hogy rendezze meg az őt régóta kísértő *Ősvigasztalást*, Tamási Áronnak ezt az első, sokáig elveszettnek hitt színpadi művét, vagy hogy a beregszászi társulat az általa színpadra állított *Szép Domonkos Annával*, a háborút átkozó, kozmikus balladával szólhasson a mai rettenet ellen, s hogy egyszer talán újrablokkon szívében a láng Kodály Zoltán *Székelyfonója* iránt, amely a „botfűlű székely” Tamásinak is világot fordító élményt jelentett.

Kuratóriumunk nevében is szívből gratulálok Tamási Áron-díjához.